

Naisten Helsinki

Helsingissä on elänyt monia merkittäviä naisia jotka ovat jättäneet näkyvät jälkensä kaupungin historiaan. Osa heistä on ollut oman alansa uranuurtajia, osa on toteuttanut palavasieluisesti kutsumustaan ja joidenkin saavutuksia on jälkimaailma halunnut kunnioittaa muistomerkeillä tai nimeämällä heidän mukaansa puistoja ja katuja.

”Uranaisia” oli Helsingissä jo 1600-luvulta lähtien, sillä kaupungin kapakoista monet olivat naisten pitämiä. Kapakoitsijan ammatti katsottiin olevan naisille sopiva, koska oluenpano oli ollut vanhastaan naisten työtä. Teollistumisen myötä 1800-luvun jälkipuolella naisten itsenäinen rooli alkaa näkyä uudella tavalla. Ylempien säätyjen varakkaat ja valistuneet naiset alkavat näkyvästi toimia hyväntekeväisyyden ja aatteellisuuden parissa: kansanvalistus, vähäosaisten ja lasten asiat saavat puolestapuhujia. Myös opintie avautuu naisille oppikoulujen ja ammattioppilaitosten myötä. Opetustyö, sairaanhoito ja taiteenaloihin liittyvä ammatin harjoittaminen oli hyväksyttyä naisten työtä jo 1800-luvulla. Vuosisadan lopulla alkavat naiset luoda myös akateemista uraa ja rikkoo sukupuolirooleja uran valinnassa, tästä ovat esimerkiksi 1890-luvulla arkkitehdin opintonsa aloittaneet naiset.

- 1 Kaisaniemen puisto ja ravintola**
- 2 Brita Maria Renlundin päiväkoti**
Toinen linja 12 – Wallininkatu 3
- 3 Diakonissalaitos**
Kolmas linja 38–40 – Alppikatu 2 – Ensi linja 13 – Helsinginkatu 50
- 4 Ebeneserkoti**
Helsinginkatu 3–5 – Harjukatu 1
- 5 Katri Valan puisto**
Vilhovuorencuja
- 6 Alli Tryggin puisto**
Hämeentie
- 7 Borgströmin tupakkatehdas**
Meritullintori 1 – Meritullinkatu 1 – Pohjoisranta 2
- 8 Villa Ensi (Ensi sairaala)**
Merikatu 23 – Wecksellintie 1
- 9 NNKY**
Pohjoinen Rautatiekatu 23 – Runeberginkatu 13
- 10 Hakasalmen huvila**
Mannerheimintie 13b

KAISANIEMEN RAVINTOLA. HKM / EUGEN HOFFERS, 1860-LUKU.

1 Kaisaniemen puisto ja ravintola

Mamselli Catharina (Kajsa) Wahllund (1772–1843) sai 1836 oikeuden vuokrata helsinkiläisten suosiman Yleisen Kävelypuiston (Allmänna Promenaden) ja luvan perustaa sinne ravintolan. C. L. Engelin suunnittelema ravintolarakennus valmistui 1839. Ravintolasta tuli nopeasti yliopistoväen suosikkipaikka ja ylioppilaat ottivat tavakseen juhlia Kaisaniemessä Kajsa-mamsellin syntymäpäivää toukokuun 1. päivänä, ja tapa elää yhä ruotsinkielisten ylioppilaiden Vapunviettoperinteessä. Mamselli Wahllundin mukaan puistoa alettiin kutsua Kaisaniemeksi jo tämän eläessä.

BRITA MARIA RENLUNDIN PÄIVÄKOTI. HKM / MIA TEPPÖ, 2015.

2 Brita Maria Renlundin päiväkotiki

Toinen linja 12 – Wallininkatu 3

Anna af Schulten perusti 1893 hyväntekeväisyisyhdistyksen "Barnvårdsförening i Finland", jonka tehtävänä oli huolehtia kasvattilapsista. Myöhemmin huolenpidon piiriin otettiin myös aviottomat äidit. Yhdistyksen perustajajäseniä olivat mm. everstinna Aurora Karamzin ja vapaaherratar

Sophie Mannerheim. Helsingin kaupunki vuokrasi 1896 yhdistykselle tontin Lastenmajaa varten. Rakennuksen piirustukset laati Signe Lagerborg-Stenius, joka suunnitteli tontille toisenkin lastenkodin sekä 1905 valmistuneen naimattomien äitien turvakodin. Sittemmin talossa on toiminut lastenhoitokoulu. Kulmatalossa on vuodesta 1910 lähtien toiminut Brita Maria Renlundin lastenseimi ja päiväkoti. Arkkitehti Signe Lagerborg-Stenius oli toinen Helsingin Polyteekissa arkkitehdiksi opiskellut nainen ja hän valmistui 1892.

DIAKONISSALAITOS. HKM/TUNTEMATON, 1890-LUKU.

3 Diakonissalaitos

Alppikatu 2 – Ensi linja 13 – Helsinginkatu 50 – Kolmas linja 38–40

Diakonissalaitoksen uudisrakennushankkeen takana oli laitoksen perustaja Aurora Karamzin, joka ehdotti laitoksen siirtämistä Hakasalmen huvilan tontille. Kaupunki luovutti kuitenkin tontiksi asumattoman alueen Töölönlahden pohjoisrannalta. Sinne valmistui 1897 sairaala, kirkko ja sisarkoti. Sairaala laajennettiin pian ja 1905 valmistui lahjoitusrahoilla, mm. sisar Hia Björkenheimin perintövaroilla, lastensairaala tuberkuloosia sairastaville. Lina Snellman (1846–1926) tuli johtajattareksi Armanda Cajanderin kuoltua. Hänen aikanaan Diakonissalaitos kasvoi, muutti uuteen paikkaan ja muodostui merkittäväksi sairaanhoito-oppilaitokseksi.

4 Ebeneserkoti

Helsinginkatu 3–5 – Harjukatu 1

Helsinginkadun varteen valmistui 1908 arkkitehti Wivi Lönnin piirtämä Ebeneserkoti, jonka suo-

EBENESERKOTI. HKM/TUNTEMATON, 1919.

jissa toimi lastentarhanopettajia valmistava seminaari, lastentaha, lastenseimi ja koululaisten päiväkoti. Hanna Rothman (1856–1920) ja Elisabeth Alander (1859–1940) perustivat työläiskotien lapsia varten Sörnäisten Kansanlastentarhan. Molemmat olivat opiskelleet lastentarhanopettajaksi Saksassa. Aluksi 1892 ryhdyttiin kouluttamaan lastentarhanopettajia Kansanlastentarhan tarpeisiin. Myöhemmin toiminta jatkui samassa muodossa myös Ebeneserkodissa, josta muodostui lastentarhanopettajaopisto. Olivia (Wivi) Mathilda Lönn (1872–1966) opiskeli Helsingin Polyteekissa ylimääräisenä oppilaana ja valmistui sieltä 1896 kolmantena suomalaisena naisena arkkitehdiksi. Hän oli ensimmäinen suomalainen naisarkkitehti, joka perusti oman arkkitehtitoimiston.

KATRI VALAN PUISTO. HKM / VÄINÖ KANNISTO, 1945.

5 Katri Valan puisto

Vilhovuorenkuja

Kallioinen puistoalue, jota kutsuttiin Vilhovuoren puistoksi ja Marjatanmäeksi läheisen asunto-osa-
keyhtiön mukaan, nimettiin 1953 virallisesti Katri

Valan puistoksi. Puiston kivimuurissa on hautapaikasta muistuttamassa muistolaatta. Tulenkantajiin kuulunut runoilija Katri Vala (1901–1944) asui aviomiehensä kanssa syksystä 1931 kevääseen 1933 Marjatanmäellä Vilhovuorenkatu 7–9:ssä, sillä hän halusi samaistua työväestöön ja asua sen parissa. Marjatanmäen tunnelmia hän on kuvannut runossaan Kesäilta laitakaupungilla.

ALLI TRYGGIN PUISTO. HKM / FOTO ROOS, 1952.

6 Alli Tryggin puisto

Hämeentie

Hämeentien varrelle, entiselle Kaiun huvila-alueelle rakennettiin 1938–39 puisto, joka nimettiin Kallion työläisten keskuudessa vaikuttaneen suomalaisen settlementtiyön ja raittiuskasvatuksen uranuurtajan Maria Alexandra (Alli) Trygg-Heleniuksen (1852–1926) muistoksi. Puiston paikalla, Itäisen viertotien varrella, oli sijainnut opettajatar Alli Tryggin 1890 perustama Sörnäisten Kansankoti, josta tuli työväenkaupunginosan yhteisöelämän keskuspaikka. Kaksi- ja kolmikerroksisessa puutalossa oli kirjasto, työväenjärjestöjen kokoustilaja, asuntoja, lastentarha ja -seimi, pesutupa, kultusosuuskunta, työnvälitystoimisto ja jopa raittiuskaljan panimo. Työväenyhdistyksen uusi talo Silta-saareissa teki Kansankodista lopulta tarpeettoman. Kirjastokin muutti Kallion uuteen kirjastotaloon.

7 Borgströmin tupakkatehdas

Meritullintori 1 – Meritullinkatu 1 – Pohjoisranta 2

Borgströmin tupakkatehdas oli Helsingin tupakkateollisuuden johtotähti 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa. Vielä 1870-luvulla tu-

BORGSTRÖMIN TUPAKKATEHDAS. HKM / IVAN TIMIRIASEW, 1918.

uuteen Eiran kaupunginosaan synnytyssairaalan. Ensi-tytär oli syntynyt Kapteeninkadulla sijainneessa kuopiolaisten sairaanhoitajasairustien Ida ja Maria Rytkösen perustamassa vaatimatommassa synnytyssairaalassa. Onnellinen isä antoi arkkitehti Selim A. Lindqvistille tehtäväksi suunnitella synnytyslaitosta varten tyttären mukaan Villa Ensiksi nimetyn rakennuksen, joka luovutettiin Rytkösen sisarusten hoitoon. Pääoven molemmin puolin sijoitettiin norjalaisen kuvanveistäjän J. Sörensen-Ringin naisen elämää kuvaavat veistokset Äitiyden ilo ja Näkemiin. Villa Ensi muutettiin 1930-luvulla asuinkäyttöön, ja siellä on asunut Ensi Staudinger.

NNKY. HKM / ERIC SUNDSTRÖM, N. 1928.

9 NNKY

Pohjoinen Rautatiekatu 23 – Runeberginkatu 13

Nuorten Naisten Kristilliselle Yhdistykselle 1928 valmistuneen talon suunnittelijat olivat myös naisia: rakennuksen arkkitehti oli Wivi Lönn ja sisustusarkkitehtina oli Lönnin toimistossa työskennellyt Aili-Salli Ahde. Lisäsiiven suunnitteli 1986 Doris Pettersson. Englannissa syntynyt tytöille ja nuorille naisille suunnattu kristillinen nuorisoliike, Nuorten Naisten Kristillinen yhdistys, aloitti toimintansa 1890-luvulla Helsingissä Sörnäisissä. Töölön toimitalossa oli tyttöjen ylioppilaskoti, virkanaisten asuntola, suuri juhlasali ja majointusliike, hotelli Helka, joka yhä toimii. Arkkitehti Wivi Lönn asui piirtämässään talossa kuolemaansa asti vuonna 1966.

VILLA ENSI. HKM/TUNTEMATON, 1920-LUKU.

8 Villa Ensi (Ensi sairaala)

Merikatu 23 – Wecksellintie 1

Suurliikemies Uno Staudinger rakennutti ainoan lapsensa Ensi-tyttären syntymän kunniaksi 1912

HAKASALMEN HUVILA. HKM/TUNTEMATON, 1902.

10 Hakasalmen huvila

Mannerheimintie 13b

Hakasalmen huvila oli tarunhohtoisen Aurora Karamzinin kotina 1867–1902. Huvilan rakennutti hänen isäpuolensa prokuraattori C. J. Wallen 1843. Arkkitehti oli E. B. Lohrmann. Nykyään ”Karamzinin” huvilassa toimii Helsingin kaupunginmuseo. Aurora Karamzin (1808–1902) oli kuuluisa kaunotar, filantrooppi ja Suomen oloissa harvinainen kosmopoliitti, joka sai venäläisten suhteittensa ja varakkuutensa ansiosta yhteiskunnallista ja poliittista vaikutusvaltaa. Hän oli ollut Pietarin keisarihovissa keisarinnan hovineitona, solminut avioliiton upporikkaan venäläisen Paul Demidovin kanssa ja perinyt tältä suuren omaisuuden. Toinen avioliitto oli romanttinen rakkausavioliitto eversti Andrei Karamzinin kanssa.

Aviopari oli Pariisissa helmikuun vallankumouksen aikana 1848, mikä sai Auroran kiinnostumaan yhteiskunnallisista kysymyksistä. Mieheensä kautta hän oli tutustunut myös Leo Tolstoihin ja hänen näkemyksiinsä kristillisestä palvelutyöstä. Jäätymään toistamiseen leskeksi Aurora Karamzin omistautui hyväntekeväisyystyöhön. Hakasalmen huvilasta käsin hän ryhtyi työskentelemään sairaanhoidon, köyhäinhuollon, lastensuojelun ja kansanopetuksen hyväksi. Hakasalmen huvilassa hän piti kansankeittiötä ja säännöllisiä vastaanototunteja apua tarvitseville.

Naisten Helsinki

Lisätiedot
tasa-arvo@hel.fi

Polun suunnittelu
Riitta Pakarinen / Helsingin kaupunginmuseo

Projektituotanto
Helsingin kaupunginmuseo
yhteistyössä Suunnittelu- ja tuotantotoimisto H. Hellman

Graafinen suunnittelu
Olli Turunen / Tovia Design Oy